

Nr 118.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa spörsmål rörande kustartilleriets ställning i försvarsorganisationen jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I proposition nr 189 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 28 mars 1941, föreslagit riksdagen att med godkännande av det förslag till förändrad organisation av kustartilleriets ledning inom marinorganisationen m. m., för vilket i berörda statsrådsprotokoll redogjorts, bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den dag Kungl. Maj:t må bestämma utbyta den nuvarande befattningen som chef för kustartilleriet mot en befattning som inspektör för kustartilleriet ävensom att i den personalförteckning för ordinarie tjänstemän vid marinen för budgetåret 1941/42, som må komma att av riksdagen godkännas, vidtaga därav betingad ändring.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. Petersson* i Karlskrona (nr 25) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Åqvist* (nr 6), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att inom sjöförsvarets kommandoexpedition inrättas en regementsofficersbefattning ur kustartilleriet och att denne befattningshavare får ställning såsom souschef med åliggande att inför chefen för försvarsdepartementet föredraga kustartilleriet berörande frågor,

att inom försvarsstaben inrättas en kustartilleriavdelning med en regementsofficer såsom chef och föredragande inför chefen för försvarsstaben,

att inom marinförvaltningen inrättas en kustartilleriavdelning under en regementsofficer såsom avdelningschef och föredragande inom ämbetsverket och att denna avdelning bör inom marinförvaltningen centralt sammanhålla kustartilleriets materielfrågor och

att chefen för kustartilleriet erhåller befogenheter att såväl inför överbefälhavaren som för chefen för försvarsdepartementet föredraga alla vapnet berörande ärenden;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *G. Branting* och *F. Ström* (nr 220) och den andra inom andra kammaren av herr *O. W. Lövgren* (nr 294), vari hemställts, att riksdagen måtte

med avslag å den kungl. propositionen nr 189 hos Kungl. Maj:t hemställa om snabb förnyad och förutsättningslös utredning av frågan om kustartilleriets organisation på basis av följande riktlinjer:

att kustartilleriet uppdelas i sina beståndsdelar, så att artilleriet överföres till armén och att härvid kustartilleriets luftvärn införlivas med arméns,

att en inspektörsbefattning för de sålunda organiserade kustartilleriförbanden upprättas,

att minvapnet åter införlivas med flottan, samt

att i stället för marindistrikt landets sjögräns uppdelas i kustförsvarsområden med kustförsvarskommandanter från armén.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna II: 6 och I: 220.

Efter att hava lämnat en redogörelse för 1936 års försvarsbeslut rörande kustartilleriets organisation och de i samband därmed gjorda uttalandena har departementschefen meddelat, att *överbefälhavaren över rikets försvarskrafter* i skrivelse den 18 mars 1941 anfört, att sedan de förenämnda uttalandena gjordes vissa erfarenheter vunnits rörande kustartilleriet, icke blott ifråga om de organisatoriska förhållandena i fred utan även beträffande vapnets anpassande för förstärkt försvarsberedskap och mobilisering. Dessa erfarenheter hade bland annat givit vid handen, att inom vissa områden en allt intimare samverkan mellan flottan och kustartilleriet vore av nöden, medan inom andra områden behov av närmare samverkan med armén framträtt. Med hänsyn till de gjorda erfarenheterna hade överbefälhavaren under hösten 1940 uppdragit åt chefen för marinen att verkställa utredning angående kustartilleriets ställning inom försvaret, dess organisation m. m. Denna utredning hade nu i vad rörde principiella frågor slutförts. I väsentlig överensstämmelse med vad på grundval av utredningen av chefen för marinen föreslagits ansåge sig överbefälhavaren böra framföra vissa synpunkter och förslag.

Departementschefen har lämnat en redogörelse för av överbefälhavaren i berörda skrivelse framförda synpunkter och förslag och härefter för egen del i ärendet anfört följande.

Såsom av det anförda framgår hör frågan om kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen till de spörsmål, som vid utformandet av 1936 års försvarsorganisation ansågos böra göras till föremål för fortsatt uppmärksamhet från statsmakternas sida för att ånyo upptagas till prövning, då förhållandena kunde därtill föranleda. De ytterligare erfarenheter som vunnits i nämnda hänseende under de senaste åren hava också, såsom överbefälhavaren i sin förenämnda skrivelse närmare utvecklat, lämnat belägg för att den organisatoriska ställning i försvarssystemet som kustartilleriet erhöll år 1936 icke är i allo tillfredsställande.

Överbefälhavaren har på grundval av gjorda utredningar visserligen kommit till den uppfattningen, att kustartilleriet alltjämt bör såsom ett särskilt vapenslag tillhöra marinen, men samtidigt givit uttryck åt den tanken, att vissa delar av kustartilleriet, nämligen det rörliga sjöfrontsartilleriet och det rörliga luftvärnet, måhända skulle med fördel kunna överföras till armén. Med hänsyn till de avsevärda rubbningar i det gällande försvarssystemet med

därv följande temporära olägenheter som en sådan åtgärd skulle medföra har överbefälhavaren emellertid ansett att med frågan därom borde anstå till dess lugnare förhållanden inträtt.

För min del vill jag, utan att därmed binda mig vid någon slutgiltig uppfattning i fråga om kustartilleriets framtida ställning i försvarssystemet, ansluta mig till överbefälhavarens sistberörda ståndpunkt. Att frågan om kustartilleriets förhållande till armén och marinen inom en icke alltför avlägsen framtid kräver sin lösning förefaller emellertid uppenbart.

De frågor som överbefälhavaren här upptagit till bedömande hänföra sig uteslutande till det nuvarande kustartilleriets ställning inom marinorganisationen och avse dels kustartilleriets ledning närmast under chefen för marinen och dels befälsförhållandenas ordnande inom de marina försvarsområdena, såvitt rör kustartilleriet.

I förstberörda hänseende innebär överbefälhavarens förslag, att den ställning såsom ett vid sidan av marinstaben stående organ åt chefen för marinen, som i 1936 års försvarsordning förlänades chefen för kustartilleriet och dennes stab, skall upphöra och att kustartilleriärendena i stället skola på samma sätt som marinens ärenden i övrigt beredas inom marinstaben å dess olika avdelningar före deras föredragning för chefen för marinen. Därigenom skulle den fördelen vinnas, att samtliga marinens ärenden av likartad innebörd bleve föremål för enhetlig behandling. Som en följd av denna anordning föreslås, att antalet kustartilleriofficerare inom marinstaben avsevärt utökas, så att kustartilleriet blir representerat på alla de avdelningar inom marinstaben, där kustartilleriärenden förekomma. Å andra sidan föreslås den nuvarande befattningen som chef för kustartilleriet skola utbytas mot en befattning som inspektör för kustartilleriet, liksom den förre placerad i lönegraden Ob 3. Inspektören, som föreslås skola erhålla befogenheter och åligganden i stort sett motsvarande vad som gäller för arméns truppslagsinspektörer, skall enligt förslaget tillika vara chef för kustartilleriets personal. Till sitt förfogande skall inspektören hava en särskild stab av ungefärligen samma omfattning som den nuvarande chefens för kustartilleriet stab.

Det sålunda framlagda förslaget till ordnande av kustartilleriets ledning inom marinorganisationen innebär enligt min uppfattning påtagliga fördelar i förhållande till det nuvarande systemet med dess dualism mellan marinstaben och chefen för kustartilleriet. Jag är därför beredd att till fullo lämna detsamma min anslutning. För genomförande av den föreslagna omorganisationen erfordras till en början, att den å gällande stat uppförda befattningen som chef för kustartilleriet utbytes mot en befattning som inspektör för kustartilleriet. För nämnda åtgärd, vilken torde böra genomföras snarast möjligt från och med dag som Kungl. Maj:t må bestämma, erfordras riksdagens medgivande. Tillika torde riksdagens medgivande böra utverkas för Kungl. Maj:t att i den personalförteckning för ordinarie tjänstemän vid marinen för budgetåret 1941/42, vars godkännande begärts genom propositionen nr 155 till årets riksdag, vidtaga motsvarande ändring. De övriga åtgärder som erfordras för genomförande av den föreslagna nyorganisationen hänföra sig huvudsakligen till ändringar i instruktioner och reglementen m. m., vilka det torde ankomma på Kungl. Maj:t att genomföra. Sedan riksdagen tagit ställning till föreliggande förslag i princip, är det min avsikt att återkomma till sistnämnda frågor.

Vad därefter beträffar det av överbefälhavaren framlagda förslag i fråga om befälsförhållandena inom de marina försvarsområdena, för vilket i det föregående redogjorts, anser jag mig i detta sammanhang icke hava anledning att ingå på något ställningstagande i detalj. Erforderliga bestämmelser därutinnan torde det ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda, sedan frågan om kustartilleriets ledning vunnit sin lösning i enlighet med det förut sagda. Jag vill

här endast uttala min anslutning till förslaget, att kommandant i kustfästning i princip skall i egenskap av försvarsområdeschef vara underställd vederbörande marindistriktschef under såväl freds- som krigsförhållanden. Frågan om en förändrad tjänstetitel för kommandanterna, vilken fråga sammanhänger med spörsmålet om upphävande av det nuvarande rätt oegentliga kustfästningsbegreppet, torde däremot böra upptagas till prövning först i samband med en blivande ny försvarsordning.

Utskottet.

Såsom departementschefen framhållit hör frågan om kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen till de spörsmål, som vid utformandet av 1936 års försvarsorganisation ansågos böra ägnas fortsatt uppmärksamhet från statsmakternas sida för att ånyo upptagas till prövning, då förhållandena kunde därtill föranleda.

Det av Kungl. Maj:t i föreliggande proposition framlagda förslaget är begränsat till att avse kustartilleriets ledning inom marinorganisationen. Det samma innebär i huvudsak, att den ställning såsom ett vid sidan av marinstaben stående organ åt chefen för marinen, som i 1936 års försvarsordning förlänades chefen för kustartilleriet och dennes stab, skall upphöra och att kustartilleriärendena i stället skola på samma sätt som marinens ärenden i övrigt beredas inom marinstaben å dess olika avdelningar före deras föredragning för chefen för marinen. Som följd härav skulle antalet kustartilleriofficerare inom marinstaben utökas, så att kustartilleriet blir representerat på alla de avdelningar inom marinstaben, där kustartilleriärenden förekomma. Utskottet vill understryka, att det framlagda förslaget endast bör betraktas såsom ett provisorium och att spörsmålet om kustartilleriets framtida ställning inom försvarssystemet alltjämt står öppet. Utifrån denna synpunkt finner sig utskottet kunna giva Kungl. Maj:ts förslag sin anslutning.

Att såsom i motionerna I: 25 och II: 6 yrkats nu genomföra någon mera genomgripande reform på förevarande område synes utskottet med hänsyn till rådande tidsläge och till vad Kungl. Maj:t i ärendet anfört icke tillrådligt, särskilt som en dylik åtgärd skulle, såsom överbefälhavaren också framhållit, medföra avsevärda rubbningar i det gällande försvarssystemet med därav följande temporära olägenheter. Ej heller finner utskottet skäl föreligga att i avvaktan på den blivande nya försvarsordningen föreslå riksdagen att i enlighet med motionerna I: 220 och II: 294 hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om kustartilleriets organisation på basis av i motionerna angivna riktlinjer.

Av vad utskottet sålunda anfört framgår, att utskottet avstyrker de motionsvis gjorda yrkandena.

Utskottet hemställer,

- a) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 25 och II: 6, med godkännande av det förslag till förändrad organisation av kustartilleriets ledning inom marinorganisationen m. m., för vilket i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 28 mars 1941 redogjorts, bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den dag Kungl. Maj:t må bestämma

utbyta den nuvarande befattningen som chef för kustartilleriet mot en befattning som inspektör för kustartilleriet ävensom att i den personalförteckning för ordinarie tjänstemän vid marinen för budgetåret 1941/42, som må komma att av riksdagen godkännas, vidtaga därav betingad ändring;

b) att motionerna I: 220 och II: 294 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 maj 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Per Gustafsson, Pauli, Bergman, Torsten Ström, André*n, *Sven Larsson, Björkman, Boman* och *Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Persson* i Falla, *Bergström, Mårtensson, Lindholm, Bergvall* och *Olsson* i Kullenbergstorp.
